

HUOM! Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne. Rinnakkaistallenne saattaa erota alkuperäisestä sivutukseltaan ja painoasultaan.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Vanhanen-Nuutinen, L. (18.03.2022). Suosituksista käytäntöön – kansainvälisyysosaamisen kehittäminen korkeakouluissa. eSignals PRO. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022031824105>

PLEASE NOTE! This is an electronic self-archived version of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version:

Vanhanen-Nuutinen, L. (18.03.2022). Suosituksista käytäntöön – kansainvälisyysosaamisen kehittäminen korkeakouluissa. eSignals PRO. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022031824105>

Copyright: © 2022 by the authors and Haaga-Helia University of Applied Sciences. Licensed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY NC SA) license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

Suosituksista käytäntöön – kansainvälisyysosaamisen kehittäminen korkeakouluissa - eSignals Pro

Liisa Vanhanen-Nuutinen

Henkilökunnan kansainvälinen liikkuvuus on tärkeä osa korkeakoulun kansainvälistä toimintaa. Liikkuvuusjaksot ovat hyvä lähtökohta kansainvälistymiselle ja mahdollistavat pitkäjänteisen kansainvälisen yhteistyön opetuksessa ja tutkimuksessa. Tietoa ja käytännön ohjausta kansainvälisen liikkuvuuden toteuttamiselle on saatavilla kaikissa suomalaisissa korkeakouluissa sekä henkilöstölle että opiskelijoille.

Korkeakoulujen henkilöstön ja opiskelijoiden kansainväliseen toimintaan osallistumisessa on eroja, samoin kuin kansainvälisyyden painoarvossa korkeakoulujen strategioissa (Weimer ym. 2019). Korkeakoulujen kansainvälisen toiminnan suosituksissa korostetaan, että kansainvälisyysosaamisen tulisi olla sisäänrakennettu kaikkiin korkeakoulututkintoihin, joko ulkomaan opiskelujakson tai kotikansainvälistymisen kautta. Kansainvälinen korkeakouluyhteisö nähdään osallistavana, monikielisenä ja -kulttuurisena opiskelu- ja työyhteisönä, joka ottaa kansainvälisen osaamisen kehittymisen järjestelmällisesti huomioon opintojen suunnittelussa kaikilla tasoilla. (Kokko ym. 2020, 29.)

Korkeakouluopiskelijoiden kansainvälisen liikkuvuuden määrälliset tavoitteet ovat suuret: vuonna 2019 julkaistun selvityksen mukaan opiskelijaliikkuvuus tulisi kaksinkertaistaa ja saada mukaan erityisesti aikuisopiskelijoita, toimintarajoitteisia opiskelijoita sekä miehiä, joiden määrä liikkuvuusjaksoilla on ollut pieni (Teeri 2019). Vuoden 2017 Eurostudent-tutkimuksen (Potila ym. 2017) mukaan suomalaisista korkeakouluista liikkuvuusjaksolle hakeutuivat kauppatieteiden ja humanististen alojen opiskelijat, naiset ja ne opiskelijat, joiden vanhemmilla on korkeampi koulutustausta kuin liikkuvuusjaksolle lähtemättömien opiskelijoiden vanhemmilla.

Vuoden 2019 Eurostudent-tutkimuksessa (Saari ym. 2020) raportoidaan, että noin neljäsosa korkeakouluopiskelijoista suorittaa ainakin yhden ulkomaanjakson tutkinto-opintojensa aikana. Kaikkien opiskelijoiden opintojen alkuvaiheen aikomukset ulkomaanjaksosta eivät toteudu. Ulkomaanjaksolle lähtemisen esteinä ammattikorkeakouluopiskelijoilla ovat taloudelliset kustannukset, huoli työpaikan menettämisestä tai perhesyyt. Yliopisto-opiskelijoiden syyt olla lähtemättä ulkomaan opiskelujaksolle liittyvät motivaatioon, ulkomailla opiskelun koettuun hyötyyn ja opintosuoritusten hyväksyttämiseen. (Saari ym. 2020.)

Korkeakoulujen opettajat ovat voineet lähteä Erasmus+-ohjelman tuella ulkomaille opettamaan tai kouluttautumaan vuodesta 1997 ja muu henkilöstö vuodesta 2007 lähtien. Suomalaisista korkeakouluista on 2000-luvulla lähtenyt opettajavaihtoon yli 19 000 henkilöä. Opettajien ja henkilöstön liikkuvuusjaksojen tärkeimpinä tavoitteina on raportoitu verkostoituminen, osaamisen kehittäminen ja osaamisen jakaminen. Suomesta opettajavaihdossa olleista 87 prosenttia ja henkilökuntavaihtoon osallistuneista 77 prosenttia arvioi

liikkuvuusjakson lisännen yhteistyötä korkeakoulujen välillä. Lähes 90 prosenttia vaihtoon osallistuneista koki työtyytyväisyytensä parantuneen ja noin puolet arvioi uramahdollisuuksiensa parantuneen vaihdon tuloksena. (Faktaa Express 2021.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisten asioiden foorumin, kv-foorumin, (Kokko ym. 2020) Aidosti kansainvälinen korkeakouluyhteisö -työryhmän vetäjät Anne Kauppinen ja Liisa Timonen (2021) nostavat henkilöstön kansainvälisyysosaamisen ja inklusiivisen organisaatiokulttuurin keskiöön korkeakoulujen kansainvälisyyden kehittämisessä. Heidän mukaansa korkeakoulujen henkilöstön ja opiskelijoiden moninaisuutta tulisi hyödyntää ja vahvistaa entisestään.

Tarkastelen tässä artikkelissa korkeakouluopettajien kansainvälisyysosaamista ja sen kehittämistä. Aineistona artikkelissa ovat kansainvälisellä liikkuvuusjaksolla olleiden korkeakouluopettajien EU-Survey-palautteiden avointen kysymysten vastaukset ja Haaga-Helian kansainvälisten asioiden päällikön, kansainvälisessä toiminnassa ansioituneen yliopettajan ja Ulysseus-yliopiston Haaga-Helian projektijohtajan haastattelut.

Henkilöstön kansainvälinen liikkuvuus luo perustaa kansainvälisyysosaamiselle

Lukuvuonna 2018–2019 Suomesta lähteneiden korkeakouluopettajien ja -henkilöstön kokemuksia Erasmus+-ohjelmasta on selvitetty Euroopan komission EU Survey -palauteissa. Palautekyselyssä selvitetään liikkuvuusjaksoille osallistuneiden lähtöpäätökseen motivoineita tekijöitä, tyytyväisyyttä ulkomaanjaksoon sekä ulkomaanjakson vaikutuksia.

EU Survey -aineiston avoimissa vastauksissa korkeakoulujen opettajat toivat esille huolen liikkuvuusjaksoille osallistumisesta ja esittivät, miten liikkuvuusjaksoja voisi entistä paremmin hyödyntää opetuksessa ja tutkimuksessa. Liikkuvuusjaksot antoivat mahdollisuuden luoda uusia kontakteja opetukseen ja tutkimukseen ja laajentaa oman alan ja sen opetuksen ja tutkimuksen tuntemusta. Liikkuvuusjaksoilla toteutunut kansainvälinen yhteistyö lisäsi motivaatiota ja tuotti konkreettisia tuloksia. Kansainvälisyys luo siltoja tulevaisuuteen.

”Exchange experience in it’s best will help to meet colleagues from the specific own field, people who speak same professional language. Meeting convinces what direction the professional area should head and what are the mega trends of the field. That’s amazing.” (EU-survey, korkeakoulut, Suomesta vaihtojaksolle lähteneneen palaute)

”... Also, meeting and getting to know students at the receiving institution offers a new perspective to the teacher’s role and the culture-specific features in the hosting country.” (EU-survey, korkeakoulut, Suomesta vaihtojaksolle lähteneneen palaute)

Liikkuvuusohjelmat tukevat hyvin henkilökohtaisia, pitkäaikaista yhteistyösuhteita. Erityisen tärkeää ja hyödyllistä tämä on tutkimukselle.

”Personal contacts are important in long-term collaboration. The Erasmus mobility program has offered me a way to make contacts and collaborate in a longer term. Today in many universities, staff mobility and publications are counted and affecting the incoming financing, and thus the Erasmus mobility

program support these practices well.” (EU-survey, korkeakoulut, Suomesta vaihtojaksolle lähteneneen palaute)

Erasmus+-apuraha tai työelämäyhteistyön kehittäminen eivät motivoi suomalaisia korkeakouluopettajia, sillä matkat olivat useimmiten työmatkoja, jolloin työnantaja korvaa matkakulut ja Erasmus+-apuraha käytetään työnantajan kulujen kattamiseen (Faktaa Express 1/2021). Pieni taloudellinen tuki koettiin ongelmana, yhtä lailla kuin liian lyhyet vaihtojaksot.

”While a one-week visit is useful in terms of meeting and greeting and the introduction of materials, it seemed too little time to really take part in more substantial interactions with students.” (EU-survey, korkeakoulut, Suomesta vaihtojaksolle lähteneneen palaute)

”The second thing is financial. My travel grant has not yet gone through, and since there is an upper limit to travel costs, I don’t know yet whether the full price of the flight ticket will be covered (it was impossible to get a ticket with the specified sum). I am hoping the extra money can be deduced from my daily allowance but I do not yet know how it will be handled by the administration.” (EU-survey, korkeakoulut, Suomesta vaihtojaksolle lähteneneen palaute)

Valtaosa Suomesta ulkomaanjaksolle lähteneistä arvioi, että kotikorkeakoulun strategia kannustaa henkilöstöä osallistumaan kansainväliseen liikkuvuuteen (Faktaa express 1a/2021). Liikkuvuuteen osallistuneet laajentaisivat kansainvälistä toimintaa osaksi henkilöstön osaamisen kehittämistä. Kansainvälinen kokemuksen merkitys tulisi entistä paremmin tunnistaa ja sitä tulisi hyödyntää korkeakouluissa.

”Exchange should be a compulsory part of every university teacher’s career, or at least, it should be strongly recommended to everyone.” (EU-survey, korkeakoulut, Suomesta vaihtojaksolle lähteneneen palaute)

”The experiences from abroad should be recognized and utilized more in sending institutions.” (EU-survey, korkeakoulut, Suomesta vaihtojaksolle lähteneneen palaute)

Liikkuvuusjaksolle osallistuneiden palautteiden mukaan liikkuvuusjaksojen tavoitteiden toteutumisessa on käytännön ongelmia. Esimerkiksi, miten henkilöstö motivoituu osallistumaan liikkuvuusjaksoille, miten yhteissuunnittelu vastaanottavan korkeakoulun kanssa onnistuu ja miten tieto liikkuvuusjaksoilla olevista henkilöistä välittyy organisaatioissa sekä kotimaassa että vastaanottavassa korkeakoulussa.

”The mobility practices (organizational hierarchies, engagement of staff, dissemination of information) as well as motivation for mobility in host country and sending country seem a bit different, which was not quite transparent when negotiating the mobility between partners. It is a challenge to engage relevant departments and staffs in planning and implementing the mobility.” (EU-survey, korkeakoulut, Suomesta vaihtojaksolle lähteneneen palaute)

Opettajien kansainvälisyysosaamisen kehittäminen osana korkeakoulun kehittämistä

OECD:n (2018) määritelmän mukainen kansainvälisyysosaaminen tarkoittaa toisten ihmisten näkökulmien ja maailmankuvan ymmärtämistä ja arvostamista,

sitoutumista avoimeen, asialliseen ja vaikuttavaan vuorovaikutukseen kulttuurien välillä, toimintaa jaetun hyvinvoinnin ja kestävä kasvun kehittämiseen sekä paikallisten, globaalien ja kulttuurienvälisen tekijöiden tutkimista.

Anne Kauppisen ja Liisa Timosen (2021) johtaman työryhmän mukaan korkeakouluhenkilöstön kansainvälisyysosaamisen kehittämisen teemoiksi ovat valikoituneet kielitietoisuus, diversiteetti ja inklusio sekä henkilöstön kansainvälisyysosaamisen tunnistaminen, tunnustaminen ja kehittäminen. Tavoitteena on kehittää mittarit ja indikaattorit, joiden avulla kansainvälisyysosaamisen laajuutta ja moniulotteisuutta voidaan tehdä näkyväksi ja tukea sen suunnitelmallista kehittämistä. Työryhmä on valmistellut korkeakouluopettajan kansainvälisyysosaamisen osaamiskarttaa, joka perustuu ammattikorkeakoulujen Pinnet-verkoston pienryhmän tekemään kehittämistyöhön. (Kv-foorumi, Aidosti kansainvälinen korkeakouluuyhteisö -työryhmä, Anne Kauppinen ja Liisa Timonen, haastattelu)

Osaamiskartassa kuvataan henkilöstön perustason osaaminen, joka koskee kaikkia toimijoita, ja tehtäväkohtaisesti syvenevä kansainvälisyysosaaminen. Perustason osaaminen sisältää vuorovaikutus- ja viestintäosaamisen kansainvälisessä toimintaympäristössä, verkostoitumisosaamisen, oman alan kehittymisen seuranta -osaamisen, englannin kielen viestintäosaamisen ja moninaisuusosaamisen. Syvenevä kansainvälisyysosaaminen muodostuu neuvonta- ja ohjausosaamisesta, pedagogisen osaamisesta, opetussuunnitelman kehittämisosaamisesta, verkostoitumis- ja kumppanuusosaamisesta ja kansainvälisestä TKI-osaamisesta. Osaamiskartassa on määritelty jokaisen edellä mainitun osaamisalueen tavoitteet ja osaamisen reflektoinnin tavat. (Timonen ym. 2021.)

Korkeakoulun, kuten Haaga-Helian, hyvät kansainvälisyysosaamista kehittävät käytännöt ovat mahdollistaneet osallistumisen liikkuvuusjaksoille, kansainvälisyyskoulutukset ja hankkeet. OKM:n kv-foorumin valmisteleva kansainvälisyysosaamisen osaamiskartta on oiva tuki ja työkalu osaamisen kehittämisen johtamisessa. Pohdinta ja yhteinen ymmärrys siitä, mitä korkeakoulussa tarkoitetaan henkilöstön kansainvälisellä osaamisella, rakentaa pohjan osaamisen kehittämiseksi. (Kansainvälisyyspalvelujen päällikkö Sirpa Holmström Haaga-Helia, haastattelu)

Opettajien kansainvälisen osaamisen kehittämisen polut ovat yksilöllisiä. Haastattelemani yliopettaja Marjaana Mäkelä Haaga-Heliasta kuvasi omaa polkuaan kansainvälisyyteen aste asteelta laajenevaksi ja syveneväksi osaamiseksi. Lähtökohtana olivat omat intressit ja kiinnostus kansainväliseen työhön, kielitaito ja esille tulleet mahdollisuudet. Kokemuksen myötä henkilökohtaiset suhteet ja verkostoituminen ovat tuoneet myös lisääntyneitä vaikuttamisen mahdollisuuksia kansainvälisissä verkostoissa. (Yliopettaja Marjaana Mäkelä, Haaga-Helia, haastattelu)

Koko korkeakouluuyhteisö kansainvälistyy: Eurooppa-yliopistot

Eurooppa-yliopistot ovat eurooppalaisten yliopistojen ja korkeakoulujen yhteenliittymiä, joiden tehtävänä on edistää eurooppalaisia arvoja ja identiteettiä ja parantaa eurooppalaisen korkeakoulutuksen laatua ja kilpailukykyä. Euroopan komissio teki aloitteen Eurooppa-yliopistoista vuonna 2017, ja ensimmäinen haku avautui vuonna 2019. Eurooppa-yliopistoilla [tulee olla](#) yhteinen pitkän aikavälin strategia, opiskelijakeskeiset opetussuunnitelmat

ja lähestymistapa, jossa opiskelijat, akateeminen henkilöstö ja ulkoiset kumppanit toimivat yhteistyössä monitieteellisissä ryhmissä Euroopan suurimpien haasteiden ratkaisemiseksi.

Haaga-Helia muodostaa [Ulysseus Eurooppa](#) -yliopiston yhdessä viiden muun eurooppalaisen yliopiston ja korkeakoulun kanssa. Ulysseus-yhteisöön kuuluvat kumppaniyliopistot ja partnerit. Ulysseus-kampus muodostuu keskushallintoyksiköstä, digitaalisesta alustasta ja innovaatiohubeista. Innovaatiohubit ovat keskeisessä osassa poikkitieteellisen Ulysseus Eurooppa -yliopiston yhteisessä luomisprosessissa. Prosessiin yhdistyvät tutkimus- ja tiedonsiirto-ohjelmat, kansalaisten osallistaminen ja eurooppalaisten yhteisten arvojen edistäminen. Jokaisessa kumppaniyliopistossa sijaitsee yksi innovaatiohubi, joista jokainen keskittyy yhteen alueelliseen ja paikalliseen tutkimus- ja kehityshaasteeseen. Hubien avulla vastataan YK:n vastuullisen kehittämisen, Euroopan vihreän ohjelman ja Horizon Europe -ohjelman asettamiin tavoitteisiin ja tehtäviin. Haaga-Helian innovaatiohubi keskittyy tekoälyyn ja sen soveltamiseen.

Toiminta Ulysseus-yhteisössä on tärkeä Haaga-Helian kehittymisessä kansainvälisesti merkittäväksi korkeakouluksi. Tulevaisuuden Eurooppa-yliopiston kokonaisvaltainen toiminta antaa erinomaiset lähtökohdat tälle kehitykselle. Ulysseus-yhteisö haastaa monet Haaga-Helian toiminnot opiskelijavalinnasta ja henkilökunnan rekrytoinnista opetussuunnitelmiin ja osaamisen johtamiseen. Ulysseus-yhteisö on innovaatioekosysteemi, jossa opettajat, tutkijat, opiskelijat ja korkeakoulun muu henkilöstö voi liikkua eri kampuksilla; tehdä opintoja, osallistua kokouksiin, tehdä hanketyötä ja tutkimusta tai opettaa. (Projektijohtaja Kitte Marttinen, Haaga-Helia, haastattelu.)

EU-komissio on suosittelut, että Eurooppa-yliopistojen tulisi jatkaa pandemian käynnistämää korkeakoulutuksen muutosta. Strategisen muutoksen tulisi kohdistua opetussuunnitelmien uudistamiseen ja oppimisen paradigman muutokseen. Yliopistojen tulisi näyttää suuntaa kestäväen kehityksen toteutumiseen laajasti asettamalla tavoitteita päästöjen vähentämiseen, moninaisuuden ja tasa-arvon parantamiseen, innovaatioiden vahvistamiseen ja taloudelliseen uudistamiseen. Yliopistojen välttämättömänä tehtävänä nähdään myös koulutuksen digitalisaation kehittäminen niin, että parannetaan koulutuksen saatavuutta, laatua, sisältöjä ja palveluja. (Tataj ym. 2021.)

Digiajan kansainvälinen korkeakouluyhteisö on kaikkien asia

Kiinnostusta kansainvälisyyteen ja perustason kansainvälisyysosaamista tulisi luoda jo opettajankoulutuksessa. Kansainvälisyysosaamista sivuavia sisältöjä on kaikissa opettajankoulutusohjelmissa, mutta kansainvälisyysosaamiseen ei johdonmukaisesti ohjata opettajaopinnoissa (ks. Jyrhämä 2021). Opettajilla on työssään korkeakouluissa lukuisia mahdollisuuksia kotikansainvälistymiseen ja työskentelyyn kansainvälisissä verkostoissa ja toimintaympäristöissä. Virtuaalisen yhteistyön mahdollisuudet laajentavat näitä mahdollisuuksia entisestään. Ratkaisevaa on, miten opettajien kansainvälisyysosaamisen kehittämistä johdetaan korkeakouluissa.

Pandemian aiheuttama fyysisen liikkuvuuden rajoittuminen on vauhdittanut myös Erasmus+-ohjelmassa jo aiemmin kehitettyä virtuaalista yhteistyötä ja vahvistanut perustaa monimuotoliikkuvuudelle (Faktaa express 1/2021). Tässä onnistuminen edellyttää opettajilta ja opiskelijoilta monipuolisia digitaalisia

taitoja ja dipedagogisen osaamisen jatkuvaa kehittämistä (ks. Mäki ym. 2021). [Digivisio 2030](#) -ohjelma tukee tätä työtä koko korkeakoulukentällä. Tavoitteena on, että ”[v]uonna 2030 Suomessa on avoin ja tunnustettu oppimisen ekosysteemi, joka hyödyttää myös laajasti niin tutkimus- ja innovaatiotoimintaa kuin työelämääkin.”

Inklusiivinen korkeakoulu yhteisö ja moninaisuuden ymmärtäminen ja hyödyntäminen perustuvat korkeakoulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyölle. Kaikkien yhteisön jäsenien tasa-arvoisen ja täysivaltaisen osallistumisen kansainväliseen toimintaan sen eri muodoissa tulisi olla mahdollista. Kielitietoisuus tukee tätä työtä, kun monikielisyys nähdään osana yhteisöä, sitä arvostetaan ja eri kielet nähdään resurssina, ei rajoitteena.

Lähteet

Kokko, T., Spens, K., Aholainen, R., Hakala, J., Hokkanen, J., Holmström, S., Lundin, K., Lähdeniemi, S., Paakkanen, I. & Vihma-Purovaara, T. 2020. [Yhteistyössä maailman parasta: Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjausten 2017–2025 seuranta ja kehittäminen](#). Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:14.

Potila, A.-K., Moisio, J., Ahti-Miettinen, O., Pyy-Martikainen, M. & Virtanen, V. 2017. [Opiskelijatutkimus 2017](#). EUROSTUDENT VI –tutkimuksen keskeiset tulokset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:37.

Tataj, D., Schwaag, S., Dixson-Decleve, S., Balland, P.-A., Bria, F., Charveriat, C., Dunlop, K., Giovanni, E., Hidalgo, C., Huang, A., Isaksson, D., Martins, F., Mir Roca, M., Morlet, A. & Renda, A. 2021. [Transformation post-COVID. The future of European universities](#). ESIR Focus Paper. European Commission Directorate-General for Research and Innovation.

Timonen, L., Kitinoja, H., Majakulma, A., Holmström, S., Heikkinen, K. & Havimo, T. 2021. Henkilöstön kansainvälisyysosaaminen, kompetenssien kuvausluonnos. PINNET-työryhmä.

Weimer, L., Hoffman, D. & Silvonen, A. 2019. Internationalisation at Home in Finnish Higher Education Institutions and Research Institutes Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:21

Haastattelut

- Kv-foorumi, Aidosti kansainvälinen korkeakoulu yhteisö -työryhmän vetäjät Anne Kauppinen, Itä-Suomen yliopisto ja Liisa Timonen, Karelia ammattikorkeakoulu
- Kansainvälisyyspalvelujen päällikkö Sirpa Holmström, Haaga-Helia
- Projektijohtaja Kitte Marttinen, Haaga-Helia
- Yliopettaja Marjaana Mäkelä, Haaga-Helia